

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1925 kl. 8 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 173, vilken hänvisats till statsutskottet och av nämnda utskott överlämnats till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, här nedan kallat utskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden, föreslagit riksdagen

del/s att under andra huvudtiteln bevilja till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunde föranledas av vissa av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 13 mars 1925 i detta ärende väckta förslag, ett *extra* förslagsanslag för budgetåret 1925—1926 av kronor 500,000;

dels ock att medgiva,

att i Södra Roslags domsaga måtte såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med ovan angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för tiden intill den 1 juli 1928 tillsättas en biträdande domare med rätt att uppbära ej mindre av statsmedel ett arvode för år räknat av 7,500 kronor jämte rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken finge inräknas mera sammanhängande förordnande å domartjänst, än även 40 procent av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis;

att till den biträdande domaren skulle, enligt de grunder, som gälla för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningshänseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 9,100 kronor eller, där den biträdande domaren ägde uppbära ålderstillägg, å en antagen inkomst av 9,700 kronor;

att i samma domsaga måtte anställas, utöver de notarier, som enligt gällande bestämmelser må där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden; samt

att den ersättning, som statsverket har att bestrida för nämnda tjänstemäns avlöande, måtte utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till propositionen jämte därvid fogat protokollsutdrag.

2 Sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande Nr 2.

I samband med denna proposition har utskottet förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 278 och 298 av herr *Luterkort* och nr 279 av herrar *Borell* och *Rogberg* samt motionen nr 430 i andra kammaren av herr *af Ekenstam*.

I motionerna har yrkats:

i den av herr *Luterkort* väckta motionen I:278, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville med anledning av förenämnda proposition låta verkställa en allmän revidering av lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden;

i den av herr *Luterkort* väckta motionen I:298, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville med anledning av förenämnda proposition utreda, i vilken utsträckning särskilda inskrivningsavdelningar kunde, på sätt i Södra Roslags domsaga ägt rum, inrättas jämväl i andra domsagor; samt

i den av herrar *Borell* och *Rogberg* väckta motionen I:279 och i herr *af Ekenstams* därmed likalydande motion II:430, att riksdagen vid bifall till förenämnda proposition beträffande anslaget måtte uttala, att enligt riksdagens mening uppnådd ålder av trettio år samt föregången tjänstgöring under två år såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt därutöver ett års tjänstgöring såsom ledamot i större rådhusrätt eller ett års fiskaltjänstgöring i hovrätt borde för kvinna stadgas såsom kompetensvillkor för erhållande av förordnande att vara ordförande i häradsrätt.

I fråga om vad motionärerna anført till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets yttrande.

I sammanhang med frågan om anslag till bestridande av vissa kostnader för domsagornas förvaltning har departementschefen till behandling företagit ett inom justitiedepartementet av sakkunniga för utredning beträffande den praktiska juristutbildningen och andra dithörande ämnen framlagt förslag om vissa ändringar av de i 1920 års domsagostadga angivna grunderna för användningen av ifrågavarande anslag.

Arbetsför-
delningen i
domsagorna
och härads-
hövdings
rätt till
ledighet.

Departementschefen har därvid till en början berört frågan om *fördelningen av göromålen mellan häradshövdingen och hans biträden* och det därmed sammanhängande spörsmålet om *häradshövdingens rätt till ledighet från vissa göromål*.

Genom lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden (den s. k. tremansnämndslagen) har möjlighet öppnats att å särskilda tingssammanträden, vid vilka rätten är domför med endast tre nämndemän, handlägga inskrivningsärenden och vissa enklare tvistemål och brottmål. I syfte att åstadkomma en sådan arbetsfördelning, att de enklare göromålen företrädesvis överlämnas åt biträdena

och de svårare förbehållas häradshövdingen, föreskriver domsagostadgan dels i 23 §, att mål och ärenden, som avses i tremansnämndslagens 1 §, må handläggas av biträde med närmare angivna kvalifikationer (biträde, som uppnått den s. k. andra behörighetsgraden), och dels i 21 §, att häradshövdingen kan vinna befrielse bland annat från att å sammanlagt högst halva antalet allmänna tingssammanträden om året och å andra sammanträden än allmänna tingssammanträden handlägga dylika mål och ärenden.

Enligt det av *departementschefen* framlagda förslaget skall en ökad möjlighet till rationell arbetsfördelning åstadkommas genom utvidgning av den häradshövding enligt 21 § domsagostadgan tillkommande rätt till ledighet från handläggning å allmänt tingssammanträde av mål och ärenden, som avses i tremansnämndslagen. I sådant hänseende föreslås, att 21 § i stadgan skall jämkas sålunda, att häradshövding må, när skäl därtill äro, kunna befrias från att å *samtliga* allmänna tingssammanträden om året i domsagan *med undantag av tre* handlägga mål och ärenden, som avses i tremansnämndslagen.

I övrigt har departementschefen lämnat gällande bestämmelser om arbetsfördelning och tjänstledighet oförändrade.

Utskottet vill uttala sin anslutning till den ståndpunkt departementschefen intagit.

I ändamål att främja en ytterligare uppdelning av göromålen i domsagorna föreslås i de av herr Luterkort väckta *motionerna I : 278 och I : 298*, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla dels om en allmän revidering av tremansnämndslagen och dels om utredning, i vilken utsträckning särskilda inskrivningsavdelningar må, på sätt i Södra Roslags domsaga ägt rum, inrättas jämväl i andra domsagor.

I de *sakkunnigas* betänkande framhålles, hurusom vid övervägande av möjligheterna att åstadkomma en mera rationell arbetsfördelning i domsagorna ifrågasatts sådana ändringar i *tremansnämndslagen*, att under dess tillämplighetsområde inbegreps ett större antal grupper av mål än för närvarande är fallet. De sakkunniga anföra emellertid, att härutinnan är att beakta, att denna lag tillkom för ett annat ändamål än nu är i fråga, nämligen för att tillgodose behovet av en snabbare och lättare tillgänglig rättsskipning med särskild hänsyn till orter med mera sammanträngd befolkning. Vidare framhålles i betänkandet, att av lagens förarbeten framgår, att anledningen till att dess tillämplighetsområde inskränkts på sätt som skett var en bestämd obenägenhet att under pågående arbete med en genomgripande rättegångsreform inskränka lekmannainflytandet i avseende å rättsskipningen vid häradsrätterna. Av dessa skäl hava de sakkunniga funnit, att enbart för ernående av en lämplig uppdelning av göromålen mellan häradshövdingen och hans biträden ändringar i tremansnämndslagen icke borde ifrågasättas.

4 Sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande Nr 2.

Redan de anförda synpunkterna synas ägnade att framkalla en viss betänksamhet mot motionärens förslag, att riksdagen i detta sammanhang skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om revision av tremansnämndslagen. Härtill kommer, att nämnda lag ännu icke torde hava erhållit tillämpning i sådan utsträckning, att tillräcklig erfarenhet vunnits rörande lagens verkningar och det behov av en omarbetning av lagen, som må förefinnas. *Utskottet* kan följaktligen icke tillstyrka bifall till det i motionen I: 278 framställda yrkandet.

Vad härefter angår frågan om inrättande av *särskilda inskrivningsavdelningar* i domsagorna, kunna allvarliga betänkligheter göras gällande mot att häradshövdingen helt skiljes från befattningen med inskrivningsärendena. I den mån ett tillredsställande ordnande av domsagoarbetet ej annorledes låter sig genomföras torde emellertid inrättandet av särskilda inskrivningsavdelningar böra komma under övervägande. Men huruvida en så ingripande åtgärd bör vidtagas torde böra prövas från fall till fall, allteftersom behov härutinnan yppar sig. En allmän utredning åter rörande inrättandet av särskilda inskrivningsavdelningar, på sätt i motionen I: 298 ifrågasatts, synes icke böra av riksdagen påkallas. *Utskottet* kan därför ej biträda det i motionen I: 298 framställda yrkandet.

Däremot får utskottet förorda i propositionen framställt förslag om bibehållande för tiden intill den 1 juli 1928 av *den särskilda inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga*.

*Biträdes-
utbildningen.*

I propositionen hava vidare föreslagits vissa ändringar i domsagostadgan i syfte att ernå ett mera ändamålsenligt ordnande av *utbildningen av de rättsbildade biträdena i domsagorna* och i samband därmed skärpning av villkoren för vinnande av behörighet att vid häradsrätt handlägga andra mål än sådana av mindre vikt.

Enligt gällande domsagostadga är biträdesutbildningen anordnad i tre stadier. *Första befogenhetsgraden*, som avser förstenotarie-förordnandet, vinnes efter uppnådd tjugutre års ålder och tjänstgöring under ett halvt år efter avlagd juridisk examen såsom biträde åt häradshövding (4 §). *Andra befogenhetsgraden* avser behörighet att handlägga mål och ärenden, som kunna förekomma å sammanträde med tremansnämnd, samt att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, att den förordnade icke äger såsom ordförande i häradsrätt handlägga andra mål och ärenden än nyss sagts eller tjänstgöra såsom ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt. Denna befogenhetsgrad ernås efter fyllda tjugufyra år samt tjänstgöring under ett år efter avlagd juridisk examen såsom biträde åt häradshövding (23 §). *Tredje befogenhetsgraden* avser förordnande att med vidsträcktare befogenhet än förut sagts förvalta häradshövdingämbete. Härför erfordras att hava uppnått tjugufem års ålder samt att efter avlagd juridisk examen antingen under ett och ett halvt år hava

tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, eller ock att hava under ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex månader hava uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning (24 §).

Enligt *propositionen* skall sådan ändring vidtagas i 24 § domsagostadgan, att tiden för tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding för ernående av behörighet att förvalta fullständigt domarämbete bestämmes, därest denna behörighet förvärfvas enbart genom tjänstgöring i domsaga, till två år. I anslutning härtill skall därjämte tiden för den biträdestetjänstgöring, som tillika med tjänstgöring under sex månader såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning meriterar för tredje befogenhetsgraden, bestämmas till ett och ett halvt år. Dessutom skall behörighet, som här avses, kunna ernås genom kombinerad tjänstgöring i första och andra befogenhetsgraderna i domsaga samt i hovrätt, och skall för sådant fall tjänstgöringstiden bestämmas, tiden såsom biträde åt häradshövding till ett och ett halvt år, därvid biträdet skall under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, samt tiden för tjänstgöring i hovrätt till sex månader. Slutligen skall i domsagostadgan intagas uttrycklig föreskrift därom, att, såväl innan förordnande, som i 24 § i stadgan avses, som ock innan förordnande, varom i 23 § i stadgan förmäles, första gången meddelas biträde, domare, hos vilken biträdet under minst sex månader tjänstgjort, skall hava vitsordat, att biträdet är lämpligt och skickat att uppehålla förordnande av det slag, varom fråga är. Har biträde, på sätt i stadgan är medgivet, fullgjort viss del av sin tjänstgöring i rådhusrätt med viss sammansättning, skall intyg, utfärdat av sådan rådhusrätt, äga enahanda giltighet.

De ändringar i domsagostadgan, som i detta sammanhang i övrigt föreslagits, hänföra sig — om man till en början bortser från de bestämmelser, som avse kvinnors tjänstgöring såsom domare — till den första tingstjänstgöringen och till andre notaries kompetens.

I *domsagostadgans* 24 § *andra stycket* föreskrives, att den, som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning och ej heller är ordinarie innehavare av domarämbete, icke må, innan han fullgjort sådan tjänstgöring, som nyss nämnts, förordnas att hålla flera än tre allmänna tingssammanträden, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå. Denna bestämmelses ikraftträdande har genom särskilda kungörelser uppskjutits och skall enligt kungörelse den 2 maj 1924 äga rum den 1 januari 1926.

I *propositionen* föreslås att, från och med sistnämnda dag det antal allmänna tingssammanträden, som biträde utan särskild prövning i hovrätt eller rådhusrätt av visst slag äger hålla, skall begränsas till fem.

Den sålunda ifrågasatta bestämmelsen har ansetts lämpligen kunna erhålla en giltighetstid av två år.

I fråga om *andre notaries* kompetens gäller för närvarande, att sådan befattningshavare har att efter häradshövdingens anvisningar och på hans ansvar biträda honom i ämbetsgöromålen (9 §).

I *propositionen* föreslås, att behörighet att utföra de i 2 § domsagostadgan omförmälda göromål, vilka enligt stadgans nuvarande lydelse ankomma på förste notarie, må, efter förordnande därom av häradshövdingen, tillerkännas jämväl andre notarie, som under sex månader tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

Mot de bestämmelser, som sålunda i propositionen föreslagits, har *utskottet* intet att erinra.

Den kvinnliga
domarutbild-
ningen.

Särskilda riktlinjer hava i propositionen angivits för ordnandet av frågan om *kvinnors tillträde till domartjänst, med vilken är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet.*

Enligt lagen den 22 juni 1923 angående kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag skall i fråga om behörighet att innehåva statstjänst kvinna i regel vara likställd med man. I 2 § 2 mom. stadgas emellertid, att Konungen äger meddela särskilda bestämmelser angående villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet.

Rörande anledningen till den reservation, som sålunda gjorts i fråga om vissa domartjänster, anförde *riksdagen* i sin skrivelse den 25 maj 1923, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet följande:

Riksdagen hade icke kunnat undgå att i viss mån dela den tveksamhet, som i åtskilliga fall kommit till uttryck beträffande lämpligheten av att kvinna nu erhöles tillträde till domartjänster, enkannerligen sådana, med vilka vore förenad skyldighet att utöva ordförandeskap i häradsrätt. För riksdagen vore därvid praktiska synpunkter bestämmande. Särskilt måste enligt riksdagens mening beaktas de förhållanden, under vilka förordnande att såsom vikarie förvalta häradshövdingämbete för närvarande meddelades i vårt land. På sätt i propositionen erinrats, hade någon kortare tids tjänstgöring för hållande av ting å landet kommit att ingå såsom ett led i den juridiska utbildningen icke blott för blivande domare utan även för många, som senare ägnade sig åt administrativ tjänstgöring eller privat verksamhet såsom advokater och affärsjurister. Fullgjord tingstjänstgöring gällde i ett flertal fall såsom kompetensvillkor för administrativa befattningar eller betraktades för dessa, liksom ej sällan inom nyssnämnda slag av privat verksamhet, såsom en värdefull merit.

Under nu berörda förhållanden hade det icke kunnat undvikas, att den ordning, i vilken ordförandeskapet i våra häradsrätter i stor utsträckning utövades, blivit i vissa avseenden mindre tillfredsställande. Då unga jurister regelmässigt redan ett par år efter avslutade universitetsstudier erhöles förordnande att förvalta domarämbete, måste därav följa, att denna viktiga och maktpåliggande uppgift ofta komme att handhavas av personer, vilka icke vore i besittning av nödig erfarenhet och vilkas lämplig-

het för domarvärvet icke blivit med tillräcklig noggrannhet prövad. Att vidsträcktare möjlighet kunde beredas till en dylik prövning och ett mer omsorgsfullt urval bland aspiranterna till ifrågavarande domarförordnanden, vore ett länge erkänt önskemål. Detta bleve särskilt framträdande, då nu ifrågasattes, att även kvinnor skulle kunna beklåda domartjänster. Även om det enligt riksdagens uppfattning vore befogat att bortse från de invändningar av överbäggande principiell natur, vilka från åtskilliga håll anförts mot denna reform, syntes vid det praktiska utförandet av densamma en viss varsamhet vara av nöden. Men hänsyn till de brister, som vidlådde det nuvarande systemet i fråga om lantdomarförordnanden, ville det förefalla mindre lämpligt att omedelbart och utan varje förbehåll medgiva tillämpning av behörighetslagens allmänna likställighetsregel även på detta område. Med denna uppfattning hade riksdagen ansett en utväg böra sökas att möjliggöra en särskild prövning, huruvida lantdomarförordnande borde kunna meddelas kvinna. Detta syfte kunde enligt riksdagens mening vinnas på det sätt, att Kungl. Maj:t erhöile befogenhet att meddela särskilda föreskrifter i fråga om villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken vore förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet; och hade riksdagen i enlighet härmed ansett sig böra föreslå, att till behörighetslagens 2 § skulle fogas ett särskilt moment av nyss angivna innehåll.

I fråga om den närmare innebörden av en dylik bestämmelse hade riksdagen utgått från att det borde tillkomma Kungl. Maj:t att efter hovrätternas hörande fastställa de regler, som därutinnan kunde vara påkallade. Några mera bestämda direktiv i detta avseende ansåge riksdagen icke lämpligen nu borde från dess sida angivas. Riksdagen ville i detta sammanhang blott erinra, att gällande domsagostadga uppställde som villkor för behörighet att förvalta härads hövdingämbete — förutom viss levnadsålder hos aspiranten — att denne fullgjort viss tjänstgöring i hovrätt, större rådhusrätt eller domsaga. Enligt riksdagens uppfattning borde det särskilt komma under överbäggande, huruvida fullgörande av viss tjänstgöring i hovrätt eller rådhusrätt borde förutom viss tids tjänstgöring i domsaga för kvinna utgöra en förutsättning för behörighet att hålla allmänt tingssammanträde.

I *föreläggande proposition* hava nu framlagts följande riktlinjer för frågans lösning: I fråga om kvinnas tillträde till första och andra behörighetsgraderna har departementschefen funnit särskilda villkor ej böra föreskrivas. Beträffande tillträdet till tredje befogenhetsgraden skola däremot för kvinnor i så måtto gälla särskilda regler, som kvinna icke skall kunna vinna sådan behörighet genom enbart domsagotjänstgöring utan endast genom kombinerad tjänstgöring i första och andra befogenhetsgraderna i domsaga och antingen tjänstgöring såsom ledamot i sådan större rådhusrätt, som i domsagostadgan åsyftas, eller tjänstgöring i hovrätt. Den sammanlagda tjänstgöringstid, som måste föregå det första domarförordnandet, skall härvid vara densamma som för manliga aspiranter eller två år, därav ett halvt år skall vara förlagt till hovrätt eller rådhusrätt. Genom att sålunda obligatoriskt förlägga den kvinnliga domarutbildningen till två domstolar, av vilka den ena är kollegial, åsyftas att vinna en dubbel prövning av den kvinnliga aspirantens lämplighet för

domarkallet. I sammanhang med bestämmelser av nyss angivna innebörd skall till den i hovrätternas arbetsordningar intagna föreskriften, att förordnande att uppehålla fiskaltjänst i regel ej må meddelas annan än den, som hållit minst tre allmänna tingssammanträden, fogas ett tillägg av innehåll, att nämnda föreskrift icke skall äga tillämpning beträffande kvinna.

I de av herrar Borell och Rogberg samt herr af Ekenstam väckta *motionerna I : 279 och II : 430* påyrkas skärpta kompetensvillkor för kvinnors tillträde till såväl andra som tredje befogenhetsgraden. I sådant hänseende föreslå motionärerna, att uppnådd ålder av trettio år samt föregången tjänstgöring under två år såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt därutöver ett års tjänstgöring såsom ledamot i större rådhusrätt eller ett års fiskaltjänstgöring i hovrätt skall för kvinna stadgas såsom kompetensvillkor för erhållande av förordnande att vara ordförande i häradsrätt.

Såsom av riksdagens ovan återgivna skrivelse framgår, gjorde sig redan vid behörighetslagens behandling allvarliga betänkligheter gällande emot att kvinnor över huvud bereddes tillträde till sådana domartjänster, med vilka är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt på landet. Själva principfrågan om kvinnors tillträde till dylika tjänster har visserligen avgjorts genom behörighetslagens antagande, men de betänkligheter, som sålunda yppats, kunna icke undgå att återverka även på bedömandet av de särskilda villkoren för kvinnors domarförordnanden.

Av mindre vikt synas härvid de erinringar vara, som framställts emot att kvinnor under samma förutsättningar som män skulle erhålla tillträde till andra befogenhetsgraden. Däremot kan *utskottet* icke undgå att ställa sig tveksamt inför frågan, huruvida ej en skärpning bör ske av villkoren för kvinnors tillträde till tredje befogenhetsgraden. Sålunda kan med motionärerna ifrågasättas, huruvida ej, i syfte att garantera domstolens auktoritet, en höjning av tingsmyndighetsåldern för kvinnor utöver den i propositionen föreslagna åldern av tjugufem år borde ske. Likaså synes visst fog ej kunna fränkännas motionärernas yrkande, att för kvinnor en längre provotid borde föreskrivas, innan domarförordnande meddelas dem. Mot en skärpning av kompetensfordringarna i berörda hänseenden talar emellertid, att därigenom den obligatoriska domarutbildningen rent schematiskt skulle förlängas även för sådana kvinnor, vilka redan på ett tidigare stadium visat sig fullt skickade för domarvärv. Riktigare synes därför vara att, med utgångspunkt från de allmänna kompetensreglerna, från fall till fall avgöra, huruvida en kvinnlig aspirant fyller de anspråk, som måste ställas på dem, som skola utöva ordförandeskap i häradsrätt. Den dubbla prövning, dels under domsagotjänstgöring och dels under tjänstgöring i hovrätt eller rådhusrätt, som i propositionen föreslagits, sammanställd med den föreslagna skyldigheten för härads hövding och rådhusrätt att avgiva yttrande rörande aspirantens lämplig-

het, synes ägnad att i detta avseende lämna de nödiga garantierna. Utskottet anser sig därför böra, med avstyrkande av ifrågavarande motioner, uttala sin anslutning till propositionen.

Slutligen hava i propositionen ifrågasatts vissa ändringar i domsagostadgan för bättre tillgodoseende av *behovet av rättsbildade arbetskrafter* i domsagorna.

*Behovet
av rätts-
bildade
arbetskrafter.*

9 § domsagostadgan medger häradsbördingen ovillkorlig rätt att er- hålla *andre notarie* i sin domsaga, under förutsättning att häradsbördingen finner att för domsagans behöriga skötsel erfordras rättsbildat biträde ut- över i domsagan anställd förste notarie. Mer än en andre notarie kan enligt stadgan icke anställas i en och samma domsaga.

I *propositionen* föreslås ändringar i 9 § domsagostadgan i syfte att å ena sidan bereda ökad kontroll över att andre notarie förordnas endast i domsagor, där ett verkligt behov föreligger, och att å andra sidan öppna möjlighet att i större domsagor förordna mer än en andre notarie.

Vice häradsbörding är under tid, då lämpligt vikariatsförordnande icke kan beredas honom, för närvarande hänvisad till allenast det fasta arvode å 4,500 kronor respektive 5,000 kronor, som skall utgå till honom i hans egenskap av vice häradsbörding.

I *propositionen* föreslås, att vice häradsbörding, som i dylikt fall mot- tager förordnande såsom förste notarie, skall vara berättigad till ett till- läggsarvode, beräknat efter 1,500 kronor om året.

Enligt 10 § sista stycket domsagostadgan, jämfört med stadgans 4 §, skall *biträdande domare*, där ej särskilda förhållanden föranleda annat, förordnas för helt eller halvt kalenderår eller för återstående del av år eller halvår.

I syfte att åvägabringa ökad kontinuitet i fråga om biträdande domare- tjänsterna föreslås i *propositionen* sådan ändring i stadgans 10 §, att dy- likt förordnande, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestäm- mer, skall meddelas för en tid av ett år eller för återstående del av sålunda angiven tid.

Utskottet har intet att erinra mot vad sålunda föreslagits.

De ändringar i domsagostadgan, som i propositionen ifrågasatts, torde ej föranleda någon ökning av statsutgifterna för domsagoförvaltningen i dess helhet.

Anslagen.

Vidkommande de av Kungl. Maj:t i förevarande proposition framställda anslagsäskanden har *utskottet* ej funnit skäl till erinran mot desamma.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen måtte
dels under andra huvudtiteln bevilja till bestridande
av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas för-

valtning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som föranledas av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 13 mars 1925 i detta ärende väckta förslag, ett *extra* förslagsanslag för budgetåret 1925—1926 av 500,000 kronor;

dels ock medgiva,

att i Södra Roslags domsaga må såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med ovan angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för tiden intill den 1 juli 1928 tillsättas en biträdande domare med rätt att uppbära ej mindre av statsmedel ett arvode för år räknat av 7,500 kronor jämte rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken må inräknas mera sammanhängande förordnande å domartjänst, än även 40 procent av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis;

att till den biträdande domaren skall, enligt de grunder, som gälla för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningshänseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 9,100 kronor eller, där den biträdande domaren äger uppbära ålderstillägg, å en antagen inkomst av 9,700 kronor;

att i samma domsaga må anställas, utöver de notarier, som enligt gällande bestämmelser må där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden; samt

att den ersättning, som statsverket har att bestrida för nämnda tjänstemäns avlöande, må utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning;

2) *att* ifrågavarande motioner, i vad de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under 1) här ovan, måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Stockholm den 12 maj 1925.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

CARL HEDERSTIERNA.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

Från första kammaren: herrar *Hederstierna*, *Wallés**, *Rooth*, *Åkerman*, och *Edward Larson*; samt

Från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Strindlund**, *Lindley af Ekenstam* och *Johansson* i Brånalt*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Edward Larson*, som, med instämmande av herrar *Hederstierna*, *Rooth* och *af Ekenstam*, hemställt, att utskottets yttrande från och med orden »Av mindre vikt» å sid. 8 till och med orden »sin anslutning till propositionen» å sid. 9 måtte utgå och ersättas med följande uttalande:

»Det torde vara ett allmänt önskemål, att den i vårt land traditionella respekten för domstolen bevaras; men då utskottet i likhet med Svea hovrätt ej kunnat undgå att fråga sig om tänkesätt och stämning hos lantbefolkningen kommit därhän, att en ung kvinna skulle lyckas i det hela, och särskilt uti uppkommande vanskliga situationer, upprätthålla domstolens respekt, har utskottet funnit försiktigast att åtminstone tills vidare såsom kompetensvillkor för kvinna för rätt att erhålla domareförordnande med vidsträcktare befogenhet borde stadgas åtskilligt högre ålder än den för män föreskrivna. Även kvinnans företräden framför männen på grund av hennes frihet från värnplikt, samt på grund av den föreslagna särskilda förmånen för kvinna i fråga om förberedande hovrättstjänstgöring, synas i rättvisans intresse böra utjämnas genom viss högre ålder för kvinna, innan hon erhåller förordnande av nämnd beskaflenhet.

På grund av det anförda har utskottet i avseende å förevarande punkt ansett sig böra ansluta sig till den uppfattning, som uttalats uti motionen nr 379 i första kammaren samt uti motion nr 430 i andra kammaren.»

Till närmare utveckling av sin mening har herr *af Ekenstam*, i anslutning till ovanstående reservation, anfört följande:

»Till de skäl, som i herr *Edward Larsons* reservation anförts för en höjning av tingsmyndighetsåldern för kvinnor och en förlängning av kvinnornas förberedande domstolstjänstgöring, får jag tillägga:

Om med tillämpning av gällande samt i propositionen föreslagna bestämmelser beträffande hovrättstjänstgöring kvinna, ändå att hon icke förrättat tre allmänna tingssammanträden, skulle erhålla fiskalsförordnande, bleve hon obehörigen gynnad på sina manliga kamraters bekostnad. Om det åter skulle medgivas henne att efter sex månaders tjänstgöring i hovrätt vid protokollet eller såsom amanuens bekomma fullständigt domar-

12 *Sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande Nr 2.*

förordnande, så innebär detta, att hon erhållit sådant förordnande, utan att hovrätten haft tillfälle att pröva hennes lämplighet och skicklighet i självständig verksamhet. Man har kommit i en återvändsgränd. De oegentligheter, som sålunda bliva en följd av den i propositionen föreslagna anordningen, undvikas, om man, såsom i de av herr Edward Larson åberopade motionerna föreslagits, höjer kvinnornas tingsmyndighetsålder och förlänger deras förberedande domstolstjänstgöring.»
